

**CARITAS
DOM NOCLEGOWY**

BITWA O PRAWDĘ

W obronie amerykańskich
idealów 1945–1947

Kilka dni po ataku Hitlera na Związek Radziecki w czerwcu 1941 Hoover zwrócił się do swojego narodu w audycji radiowej: „Sojusz Ameryki ze Stalinem będzie równie wielką zdradą wszystkich amerykańskich idealów jak przymierze z Hitlerem... Jeśli dołączymy do wojny, a Stalin wygra, to pomożemy mu rozprzestrzenić komunizm w Europie i na świecie”.

Niewielu Amerykanów zrozumiało wówczas proroczą wymowę słów Hoovera. Jednak pokolenie tych, którzy brali udział w jego wcześniejszych wysiłkach na rzecz utrzymania niepodległości Polski, podzielało obawy dotyczące wojennej dyplomacji Roosevelta.

Do grupy tej należał Arthur Bliss Lane, pierwszy powojenny ambasador USA w Polsce, który nalegał na prze-

Herbert Hoover wychodzi z domu noclegowego prowadzonego przez Caritas, polską katolicką organizację charytatywną, zlokalizowanego przy Krakowskim Przedmieściu 62 w Warszawie. 29 lub 30 marca 1946. Budynek należał do Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności (gmach, w którym się mieściło, zwano Res Sacra Miser od umieszczonego na frontonie napisu), jednej z najstarszych polskich organizacji charytatywnych, założonej w 1814 przez Zofię hr. Zamoyską. Funkcjonowało ono do II wojny światowej. Dziś budynek ten jest siedzibą Caritas. Od 1945 do 1947 Caritas był wspierany przez Komitet Amerykańskiej Pomocy w Europie (Committee for American Relief in Europe, CARE) i Amerykańską Pomoc dla Polski, które przekazywały środki od Amerykańskiej Konferencji Katolickiej i organizacji polonijnych. Caritas opiekował się potrzebującymi, którzy nie otrzymywali wsparcia od UNRRA, głównie dziećmi i osobami starszymi, czyli – zdaniem władz komunistycznych – osobami niedostatecznie produktywnymi ani istotnymi politycznie

Fot. Archiwa Uniwersytetu Yale

THE BATTLE FOR THE TRUTH

In Defense
of American Ideals 1945–1947

A few days after Hitler's attack on the Soviet Union in June 1941, Hoover addressed the nation in a radio broadcast: "To align American ideals alongside Stalin will be as great a violation of everything American as to align ourselves with Hitler... If we join the war and Stalin wins, we have aided him to impose more communism on Europe and the world."

Few Americans at that time grasped the prophetic nature of Hoover's words, which were based on a deep-seated belief in American ideals and a realistic appreciation of Soviet rule. The generation of Americans which had participated in Hoover's earlier efforts to sustain Poland's independence, shared his misgivings about Roosevelt's wartime diplomacy.

Herbert Hoover exiting a shelter operated by Caritas, the Polish Catholic Church's charity organisation, located at Krakowskie Przedmieście 62 in Warsaw. March 29th or 30th, 1946. The building belonged to the Warsaw Charitable Society also known as Res Sacra Miser, one of the oldest Polish charities founded 1814 by Countess Zofia Zamoyska. It functioned until World War II. Today it is the seat of Caritas. From 1945 to 1947, Caritas was supported by the Committee for American Relief in Europe (CARE) and 'American Relief for Poland', which channeled funds from the American Catholic Conference and Polish-American organizations. Caritas looked after vulnerable populations ignored by UNRRA, chiefly children and the elderly, who represented neither a productive nor a politically valuable constituency for the Communist authorities

Photo: Yale University Archives

strzeżenie ustaleń konferencji jałtańskiej, przewidującej przeprowadzenie „wolnych i nieskrępowanych wyborów”. Wspierany przez ZSRR rząd tymczasowy powołany przez Bolesława Bieruta miał niewielkie poparcie wśród Polaków, a demokratyczne wybory prawdopodobnie doprowadziłyby do władzy Polskie Stronnictwo Ludowe, kierowane przez Stanisława Mikołajczyka. Lane początkowo dysponował potężnym instrumentem wpływu w postaci amerykańskich kredytów i ogromnych dostaw UNRRA – na których zależało nowej władzy, by karmić obywateli i nagrodzić swoich zwolenników. Jednak administracja prezydenta Trumana dopiero zaczynała formułować politykę zimnej wojny i nie popierała bezkompromisowego stanowiska ambasadora w sprawie polskiej, którą uznawała za przegraną, koncentrując się na wspieraniu amerykańskich zachodnich Niemiec.

Protestując przeciwko tej polityce, Lane w 1947 roku zrezygnował ze stanowiska i głosił konieczność walki z sowiecką dominacją. Jego radykalne poglądy znalazły echo głównie wśród amerykańskiej Polonii.

Tymczasem już w 1945 roku, w miesiącach poprzedzających wycofanie przez aliantów poparcia dla polskiego rządu w Londynie, Hoover zatrudnił Jana Karskiego, co pozwoliło na bezpieczne przekazanie polskich archiwów z czasu wojny do Instytutu Hoovera w Stanfordzie. Materiały te, uzupełnione później między innymi archiwami gen. Władysława Andersa zawierającymi dane o polskich więźniach w Związku Radzieckim, dostarczyły cennych dowodów w „bitwie o prawdę historyczną” w następnych latach.

Pokolenie Amerykanów działające na rzecz Polski w latach 1919–1947 przyczyniło się do poinformowania opinii publicznej w Stanach Zjednoczonych o realiach zimnej wojny. Położyło to podwaliny pod późniejszą politykę pokojowego zaangażowania prezydenta Cartera, którego doradcą był Zbigniew Brzeziński. Kulminacją tych działań w latach 80. było poparcie udzielone „Solidarności” przez prezydenta Ronalda Reagana.

Among them was Arthur Bliss Lane, America's first post-war ambassador to Poland, who insisted on applying the terms of the Yalta Treaty, which called for 'free and unfettered elections.' The Soviet backed provisional government presided by Bolesław Bierut had very little support among the Poles and democratic elections would have probably brought to power the PSL (Polish People's Party), led by Stanisław Mikołajczyk. Lane initially held a powerful lever in the form of American credits and massive UNRRA supplies on which the regime relied to feed the population and reward its supporters. The Truman administration however was only beginning to formulate its Cold War policy and did not support Lane's uncompromising stance on Poland, which it considered a lost cause, preferring to concentrate on propping up western Germany.

After his protest resignation in 1947, Lane advocated rolling back the Soviet domination of Poland. His radical views mostly found an echo among Polish-American voters.

Meanwhile, Hoover had hired Jan Karski in the months preceding the fall of the Polish Government in London, allowing for Poland's wartime archives to be safely deposited with the Hoover Institution in Stanford. These, and later additions such as the General Władysław Anders collection which included files on Polish prisoners in the Soviet Union, would provide precious documentary evidence to sustain the 'battle for the truth' in years to come. The collective efforts of a generation of Americans on behalf of Poland between 1919 and 1947, helped inform America of the reality of the Cold War. Their contribution would lay the ground for President Carter's policy of peaceful engagement advised by Zbigniew Brzezinski, and culminate in Ronald Reagan's decisive support for Solidarity in the 1980s.

Herbert Hoover i jego zespół przygotowują się do wejścia na pokład samolotu Faithful Cow, którym między marcem a czerwcem 1946 roku podróżowali do Polski – i trzydziestu czterech innych krajów – w celu oceny warunków żywnościowych. Z przodu od lewej: Perrin Galpin, Hugh Gibson (łącznik dyplomatyczny), Dennis A. Fitzgerald (ekonomista z Departamentu Rolnictwa USA), Herbert Hoover i Maurice Pate. Z tyłu od lewej: Charles Floyd Delzell (historyk), Hugo Meier (sekretarz misji) i Frank E. Mason (zajmujący się public relations). Lotnisko LaGuardia w Nowym Jorku, 17 marca 1946

Fot. Biblioteka Prezydencka Herberta Hoovera

Herbert Hoover and his team prepare to board the 'Faithful Cow', a plane which carried them to Poland – and 34 other countries – to assess food conditions between March and June 1946. At front from left: Perrin Galpin, Hugh Gibson (diplomatic liaison), Dennis A. Fitzgerald (US Dept. of Agriculture economist), Herbert Hoover and Maurice Pate. Behind from left: Charles Floyd Delzell (historian), Hugo Meier (secretary of mission) and Frank E. Mason (public relations). LaGuardia airport in New York, March 17th, 1946

Photo: Herbert Hoover Presidential Library

ARTHUR BLISS LANE

Arthur Bliss Lane (1894–1956) pochodził z Nowego Jorku, ukończył studia na Uniwersytecie Yale. W młodości w 1919 pracował w Warszawie pod kierownictwem Gibsona. Zdobył wówczas wielu przyjaciół wśród Polaków. W latach poprzedzających przyłączenie się USA do wojny był ambasadorem USA w Jugosławii i Estonii. We wrześniu 1944 został mianowany przez Roosevelta ambasadorem w Polsce, jednak nie pozwolono mu objąć placówki dopóty, dopóki Amerykanie nie uznali w lipcu 1945 roku Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej.

Warszawa w sierpniu 1945 przypominała księżycowy krajobraz z odczuwalną na każdym kroku radziecką opresją. Arthur i Cornelia Lane'owie zamieszkali w ciasnych kwaterach hotelu Polonia, otoczeni stałym nadzorem. W liście do Hugh Gibsona Lane wyznał: „Wszystko jest bardzo, bardzo smutne i przygnębiające, ale duch ludzi jest wspaniały. [...] To właśnie ta cecha daje mi wielką nadzieję na odbudowę kraju”.

Ambasador starannie dobrał swój zespół, składający się z pracowników wywiadu, takich jak William Tonesk, oraz personelu dyplomatycznego, który już służył w Polsce, a w którego skład wchodził Thaddeus H. Chyliński, konsul USA w Warszawie w latach 1939–1941, i Charles B. Elbrick, trzeci sekretarz z czasów Biddle'a, który w grudniu 1945 objął stanowisko ds. Polski w Departamencie Stanu w Waszyngtonie.

Początkowo Lane zatrudnił w ambasadzie także wielu polskich pracowników z grona swoich przedwojennych znajomych, zanim strach przed represjami zmusił większość z nich do rezygnacji. Lane nieustannie interweniował w imieniu Polaków, protestując przeciwko grabieży ze strony wojsk radzieckich, konfiskacie mienia i aresztowaniom przez Urząd Bezpieczeństwa.

Arthur Bliss Lane (1894–1956) was born in New York and graduated from Yale. He had been the US ambassador to Estonia and Yugoslavia in the years preceding America's entry into the war. In his youth, Lane had served in Warsaw under Gibson in 1919 and made many friends among the Poles. Roosevelt appointed him in September 1944 but he would not be allowed to join his posting until the Americans had recognized the Provisional Government in July 1945.

The Warsaw of August 1945 was a moonscape pervaded by Soviet oppression. Arthur and Cornelia Lane settled in cramped quarters at the Polonia Hotel, under constant surveillance. In a letter to H. Gibson, Lane confessed: 'It is all very, very sad and depressing, but the spirit of the people is grand. [...] It is this quality which gives me great hope for the reconstruction of the country.'

Lane had carefully assembled his team, composed of intelligence staff such as William Tonesk, and diplomatic personnel who had already served in Poland, such as Thaddeus H. Chyliński, the US Consul in Warsaw from 1939 to 1941, and Charles B. Elbrick, third secretary under Biddle who would take up the Polish desk in Washington in December 1945.

Initially Lane also hired numerous Polish staff among his pre-war acquaintances, until fear of repression forced most to resign. Lane intervened ceaselessly on the Poles' behalf, protesting against looting by Soviet troops, confiscation of property and arrests by the secret police.

Upon his return to the US, Lane published a best-selling book titled 'I Saw Poland Betrayed'. His activism led to a congressional enquiry establishing the NKVD's responsibility in the Katyn massacre in 1952. Lane joined establishment figures such as Allen W. Dulles, General D.

Po powrocie do USA opublikował bestsellerową książkę *Widziałem Polskę zdradzoną*. Jego zaangażowanie doprowadziło do wszczęcia w 1952 dochodzenia Kongresu w sprawie odpowiedzialności NKWD za zbrodnię katyńską. Lane przyłączył się do przedstawicieli establishmentu, takich jak Allen W. Dulles, generał Dwight Eisenhower oraz młody Ronald Reagan, którzy popierali utworzenie Radia Wolna Europa (RWE), ulokowanie go bliżej odbiorców i chronienie go przed kontrolą redakcyjną Waszyngtonu. Dzięki ich działaniom w 1951 roku RWE zaczęło nadawać z Monachium.

Eisenhower and a young Ronald Reagan to advocate the setting up of Radio Free Europe, closer to its target audience and shielded from Washington's editorial control. RFE started broadcasting from Munich in 1951.

„Rząd zdominowany przez komunistów oznacza dla Polski tyle, że przyszłe pokolenie Polaków będzie przepojone komunistycznymi wartościami lub nie będzie ich miało w ogóle. Ci młodzi ludzie będą mieli szansę poznać prawdę tylko z ustnych przekazów starszego pokolenia”.

Arthur Bliss Lane w swojej książce *„Widziałem Polskę zdradzoną”* z 1948 roku

'A Communist-dominated government within Poland may well mean the future generation of Poles will be imbued with a devotion to Communist principles, or lack of principles. There is no way for these young people to learn the truth except by word of mouth from their elders.'

Arthur Bliss Lane in his book *'I Saw Poland Betrayed'* from 1948

Fot. Getty Images/ Photo: Getty Images

Ambasador Arthur Bliss Lane i jego zespół w amerykańskiej bazie sił powietrznych w Villacoublay pod Paryżem przed odlotem do Warszawy przez Berlin, 30 lipca 1945. Od lewej: Oscar W. Frederickson (księgowość), Ben Jacobs (ochrona), Stephen B. Jenkins (łączność radiowa), Eugene J. Cronin (asystent administracyjny), Iona McNulty (osobista sekretarka Bliss Lane'a, która została przeniesiona z Kolumbii), pani Hille (druga sekretarka), Arthur Bliss Lane, Hresan (lekarz wojskowy), Cornelia Bliss Lane, Burke C. Elbrick (zastępca szefa misji), Edmund J. Dorsz (drugi sekretarz) i Lawrence Treece (oficer łącznikowy)

Fot. Archiwa Uniwersytetu Yale

Ambassador Arthur Bliss Lane and his team at the US Airforce base, in Villacoublay outside Paris, before departing for Warsaw via Berlin on July 30th, 1945. From left to right: Oscar W. Frederickson (accounting), Ben Jacobs (guard), Stephen B. Jenkins (radio communications), Eugene J. Cronin (administrative assistant), Mrs. Iona McNulty (personal secretary to Bliss Lane who transferred from Colombia), Mrs. Hille (second secretary), Arthur Bliss Lane, Hresan (Military medical doctor), Cornelia Bliss Lane, Burke C. Elbrick (Deputy Chief of Mission), Edmund J. Dorsz (second secretary) and Lawrence Treece (liaison officer)

Photo: Yale University Archives

Larry Allen (później korespondent Associated Press w Warszawie), w ruinach miasta Schwerin (obecnie Skwierzyna), październik 1945. Allen przybywał w niemieckim obozie jenieckim niedaleko Bydgoszczy w latach 1943-1944. Został uwolniony podczas wymiany więźniów

Fot. Associated Press

Larry Allen (later Associated Press Warsaw correspondent) stands among the ruins of the former German town of Schwerin, now Skwierzyna, Poland, in October of 1945. Allen had been held in a German PoW camp near Bydgoszcz from 1943 till 1944 and freed in a prisoner exchange

Photo: Associated Press

Dowódca alianckich wojsk na Zachodzie generał Dwight D. Eisenhower wśród gruzów Starego Miasta, Warszawa, wrzesień 1945

Fot. Polska Agencja Prasowa (PAP)

Commander of Allied troops in the West general Dwight D. Eisenhower in the ruins of the Warsaw Old Town, September 1945

Photo: PAP

